

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
КАФЕДРА ФІНАНСІВ І БАНКІВСЬКОЇ СПРАВИ

Затверджую:

Декан

Віталій СЕРЖАНОВ
«27» лютого 2024 р.

ПРОГРАМА

АТЕСТАЦІЙНОГО ЕКЗАМЕНУ

здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
галузі знань «07 Управління і адміністрування»
спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
освітньої програми «Митна справа та оціночна діяльність»

Розглянуто схвалено
на засіданні Науково-методичної ради факультету

Протокол №6 від «27» лютого 2024 року

Андрій ШУЛКО

Програма атестаційного екзамену здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти галузі знань «07 Управління і адміністрування» спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування» освітньої програми «Митна справа та оціночна діяльність» / Укладачі: д.е.н., доц. Сержанов В.В., к.е.н., доц., Огородник В.О., д.е.н., проф. Пітюлич М.М. – 2024 р.

Укладачі:

Сержанов Віталій Вікторович – д.е.н., доц., професор кафедри фінансів і банківської справи ДВНЗ «УжНУ».

Огородник Валерія Олегівна - к.е.н., доц., в.о., завідувача кафедри фінансів і банківської справи ДВНЗ «УжНУ».

Пітюлич Михайло Михайлович - д.е.н., проф., професор кафедри фінансів і банківської справи ДВНЗ «УжНУ».

Розглянуто і схвалено на засіданні кафедри фінансів і банківської справи
Протокол № 9 від «14» лютого 2024 року.

В.о. завідувач
кафедри фінансів і банківської справи

Валерія ОГОРОДНИК

ВСТУП

Атестація як продовження навчально-виховного процесу та завершальна стадія оцінки рівня підготовки бакалаврів є комплексною перевіркою знань студентів із фахових дисциплін, передбачених навчальним планом за освітньою програмою «Митна справа та оціночна діяльність» спеціальності 072 Фінанси, банківська справа та страхування.

Основним методичним документом, що регламентує зміст атестації, є програма, розроблена відповідно до вимог Стандарту вищої освіти України за спеціальністю 072 Фінанси, банківська справа та страхування галузі знань 07 Управління та адміністрування для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти. Програма спрямована на забезпечення комплексного підходу до оцінки теоретичної, методичної та практичної підготовки студентів, виявлення ступеня їх готовності до майбутньої самостійної діяльності.

Атестація здобувачів кваліфікації бакалавра за освітньою програмою «Митна справа та оціночна діяльність» спеціальності 072 Фінанси, банківська справа та страхування проводиться у вигляді атестаційного екзамену в усній формі, відкрито і публічно. Атестаційний екзамен за спеціальністю перевіряє досягнення результатів навчання, визначених Стандартом вищої освіти України для першого (бакалаврського) рівня освіти галузі 07 Управління та адміністрування спеціальності 072 Фінанси, банківська справа та страхування та відповідною освітньо-професійною програмою. До складання атестаційного екзамену допускаються студенти, які повністю виконали навчальний план за відповідною освітньою програмою.

Зміст екзаменаційних білетів, що виносяться на комплексний атестаційний екзамен, орієнтовано на діагностику рівня опанування бакалаврами професійних компетентностей, визначених у освітньо-професійній програмі «Митна справа та оціночна діяльність» підготовки здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 072 Фінанси, банківська справа та страхування, а саме:

ІК. Здатність розв'язувати складні спеціалізовані завдання та практичні проблеми в ході професійної діяльності у галузі фінансів, банківської справи, страхування, митної справи та оціночної діяльності та у процесі навчання, що передбачає застосування окремих методів і положень фінансової науки та характеризується невизначеністю умов і необхідністю врахування комплексу вимог здійснення професійної та навчальної діяльності.

- ЗК01. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.
- ЗК02. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.
- ЗК03. Здатність планувати та управляти часом.
- ЗК04. Здатність спілкуватися іноземною мовою.
- ЗК05. Навички використання інформаційних та комунікаційних технологій.
- ЗК06. Здатність проведення досліджень на відповідному рівні
- ЗК07. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.
- ЗК08. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.
- ЗК09. Здатність бути критичним і самокритичним.
- ЗК10. Здатність працювати у команді.
- ЗК11. Здатність спілкуватися з представниками інших професій груп різного рівня (з експертами з інших галузей знань/видів економічної діяльності).
- ЗК12. Здатність працювати автономно.
- ЗК13. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.
- ЗК14. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

- ФК01. Здатність досліджувати тенденції розвитку економіки за допомогою інструментарію макро- та мікроекономічного аналізу, оцінювати сучасні економічні явища.
- ФК02. Розуміння особливостей функціонування сучасних світових та національних фінансових систем та їх структури.
- ФК03. Здатність до діагностики стану фінансових систем (державні фінанси, у тому числі бюджетна та податкова системи, фінанси суб'єктів господарювання, фінанси домогосподарств, фінансові ринки, банківська система та страхування).
- ФК04. Здатність застосовувати економіко-математичні методи та моделі для вирішення фінансових задач.
- ФК05. Здатність застосовувати знання законодавства у сфері монетарного, фіскального регулювання та регулювання фінансового ринку.
- ФК06. Здатність застосовувати сучасне інформаційне та програмне забезпечення для отримання та обробки даних у сфері фінансів, банківської справи та страхування.
- ФК07. Здатність складати та аналізувати фінансову звітність.
- ФК08. Здатність виконувати контрольні функції у сфері фінансів, банківської справи та страхування.
- ФК09. Здатність здійснювати ефективні комунікації.
- ФК10. Здатність визначати, обґрунтовувати та брати відповідальність за професійні рішення.
- ФК11. Здатність підтримувати належний рівень знань та постійно підвищувати свою професійну підготовку.
- ФК12. Розуміння основ митного адміністрування, процесу експертизи товарів, визначення митної вартості товарів, методики визначення митних платежів та шляхів мінімізації митних ризиків при здійсненні зовнішньоекономічних операцій;
- ФК13. Здатність обґрунтовувати вибір стандартів та методів оцінки вартості майна в залежності від їх виду та цілей оцінки, визначати вартість об'єкта та обмеження і межі застосування отриманого результату та розробляти рекомендації щодо її оптимізації з врахуванням соціальних, екологічних, етичних, економічних аспектів, що впливають на формування рішень.
- ФК14. Розуміння основ митного оформлення та митного контролю за переміщенням товарів і громадян через митний кордон, виявлення митних правопорушень.

1. ЗАГАЛЬНА ЧАСТИНА

Атестація здобувачів вищої освіти в Державному вищому навчальному закладі «Ужгородський національний університет» здійснюється у відповідності до Законів України «Про освіту», «Про вищу освіту», Стандарту вищої освіти України за спеціальністю 072 Фінанси, банківська справа та страхування галузі знань 07 Управління та адміністрування для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти та інших актів законодавства, що регламентують діяльність у сфері освіти України.

Атестація осіб, які здобувають ступінь бакалавра, здійснюється екзаменаційною комісією відповідно до Положення про атестацію здобувачів вищої освіти та екзаменаційну комісію у Державному вищому навчальному закладі «Ужгородський національний університет», затвердженого наказом ректора ДВНЗ «УжНУ» № 519/01-17 від 04.03.2015 р. Екзаменаційна комісія проводить свої засідання з метою встановлення рівня знань та компетентності випускників, які успішно виконали освітню програму та претендують на присвоєння відповідної кваліфікації та ступеня вищої освіти.

Метою підсумкової атестації є перевірка та оцінка рівня фахової підготовки здобувачів вищої освіти, їхньої здатності використовувати набуті фундаментальні знання, уміння та навички в ході виконання своїх функціональних обов'язків, виявлення здатності самостійно узагальнювати і критично оцінювати тенденції соціально-економічного розвитку держави, фінансового сектора економіки та окремих господарюючих суб'єктів.

Програму комплексного атестаційного екзамену розроблено, враховуючи вимоги навчального плану та освітньо-професійної програми, з метою ознайомлення здобувачів із методикою підготовки до підсумкової атестації, висвітлення питань циклу фундаментальних та професійно-орієнтованих дисциплін та вимог до підготовки і проходження атестації.

Зміст програми охоплює основну проблематику дисциплін, які дають змогу перевірити і

оцінити набутий необхідний рівень знань та практичних навичок бакалавра.

Екзамен з підсумкової атестації за освітньою програмою «Митна справа та оціночна діяльність» включає навчальні дисципліни:

- Фінанси;
- Основи митної справи;
- Оціночна діяльність.

Студентам надається право вибору екзаменаційного білету. Кожен білет складається з трьох питань відповідно до наведеного вище переліку фахових дисциплін.

Атестація проводиться екзаменаційною комісією, склад якої формується з числа науково-педагогічних працівників УжНУ та інших вищих навчальних закладів за профілем, замовників освітніх послуг, працівників відповідних сфер діяльності, керівного складу підприємств та організацій, співробітників науково-дослідних установ. Процедура атестації є відкритою і гласною.

При оцінюванні здобувачів атестаційною комісією враховуються такі критерії:

- знання навчального матеріалу дисципліни;
- вміння виділяти істотні положення навчальної дисципліни;
- вміння формулювати конкретні положення навчальної дисципліни;
- уміння застосовувати теоретичні знання для аналізу конкретних економічних ситуацій та вирішення прикладних проблем.

Результати комплексного атестаційного екзамену визначаються за наведеними нижче шкалою і критеріями та оголошуються в той же день після оформлення протоколів засідань екзаменаційних комісій.

Шкала і критерії оцінювання навчальних досягнень здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Кількість балів	Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	Критерії
90 – 100	«Відмінно»	A	Виставляється за глибокі знання навчального матеріалу, що міститься в основних і додаткових рекомендованих літературних джерелах; вміння аналізувати явища, які вивчаються, у їхньому взаємозв'язку і розвитку, чітко і лаконічно; логічно і послідовно відповідати на поставлені запитання
82 – 89	«Добре»	B	Виставляється за ґрунтовні знання навчального матеріалу, аргументовані відповіді на поставлені запитання
74 – 81		C	Виставляється за міцні знання навчального матеріалу, аргументовані відповіді на поставлені запитання, які, однак, містять певні (несуттєві) неточності
64 – 73	«Задовільно»	D	Виставляється за посередні знання навчального матеріалу, мало аргументовані відповіді
60 – 63		E	Виставляється за слабкі знання навчального матеріалу, неточні або мало аргументовані відповіді, з порушенням послідовності його викладання
1 – 59	«Незадовільно»	FX	Виставляється за незнання значної частини навчального матеріалу, істотні помилки у відповідях на запитання, незнання основних фундаментальних положень

2. ЗМІСТ КОМПЛЕКСНОГО АТЕСТАЦІЙНОГО ЕКЗАМЕНУ

2.1. Навчальна дисципліна «ФІНАНСИ»

Метою вивчення дисципліни є формування базових знань з теорії фінансів, засвоєння закономірностей їх функціонування на макро- і мікрорівнях як теоретичної основи фінансової політики і розвитку фінансової системи.

Очікувані результати навчання, які повинні бути досягнуті здобувачами освіти після опанування навчальної дисципліни «Фінанси»:

Програмні результати навчання	Шифр ПРН
Знати та розуміти економічні категорії, закони, причинно-наслідкові та функціональні зв'язки, які існують між процесами та явищами на різних рівнях економічних систем.	ПР01
Визначати особливості функціонування сучасних світових та національних фінансових систем та їх структури.	ПР03
Володіти методичним інструментарієм діагностики стану фінансових систем (державні фінанси, у т.ч. бюджетна та податкова системи, фінанси суб'єктів господарювання, фінанси домогосподарств, фінансові ринки, банківська система та страхування).	ПР05
Розуміти принципи, методи та інструменти державного та ринкового регулювання діяльності в сфері фінансів, банківської справи та страхування.	ПР07
Ідентифікувати джерела та розуміти методологію визначення і методи отримання економічних даних, збирати та аналізувати необхідну фінансову інформацію, розраховувати показники, що характеризують стан фінансових систем.	ПР10
Визначати та планувати можливості особистого професійного розвитку.	ПР17
Демонструвати базові навички креативного та критичного мислення у дослідженнях та професійному спілкуванні.	ПР18
Розуміти вимоги до діяльності за спеціальністю, зумовлені необхідністю забезпечення сталого розвитку України, її зміцнення як демократичної, соціальної, правової держави.	ПР21

Зміст навчальної дисципліни

Тема 1. Суть, необхідність і функції фінансів. Виникнення фінансів. Сутність фінансів. Функції фінансів. Фінансові ресурси, їх сіль, склад і структура. Централізовані та децентралізовані фінансові ресурси. Фінансові резерви як один з видів фінансових ресурсів. Форми і методи формування фінансових резервів.

Тема 2. Фінансова система України. Поняття фінансової системи України. Її структуризація Фінансова система України за внутрішньою побудовою. Характеристика сфер та ланок фінансової системи. Фінансова система України за організаційною побудовою. Характеристика органів та установ, що складають фінансову систему.

Тема 3. Суть фінансової політики. Сутність фінансової політики. Види фінансової політики. Їх характеристика. Фінансова політика України на сучасному етапі.

Тема 4. Фінансовий механізм. Фінансовий механізм як складова частина господарського механізму. Структура фінансового механізму. Поняття про управління фінансами, його принципи та функціональні елементи. Організація управління фінансами. Суть, завдання, принципи, етапи та методи фінансового планування. Система фінансових планів. Організація фінансового контролю в Україні, його класифікація за видами, часом проведення, формами і методами. органи фінансового контролю, їх функції, права та обов'язки.

Тема 5. Бюджетна система України. Бюджет держави як економічна категорія. Бюджет як основний фінансовий план держави. Бюджетна класифікація. Роль і місце бюджету в фінансово-кредитному механізмі. Поняття бюджетного устрою і бюджетної системи, їх співвідношення. бюджетне законодавство. Склад бюджетної системи України. Методи формування доходів бюджету. Доходи держави від підприємницької діяльності. Доходи від

державних майна та угідь, надання послуг. Класифікація видатків бюджету. Склад і структура видатків бюджету України. Бюджетне регулювання. Стан бюджету. Бюджетний дефіцит: класифікація, причини виникнення, показники, джерела покриття, наслідки. Бюджетний процес, його етапи.

Тема 6. Податкова система України. Суть і функції податків. Класифікація податків, її ознаки. Види податків. Основні елементи податку. Податкова система: поняття, наукові основи побудови. Методи і принципи оподаткування. Податкова система України, основні етапи її становлення. Податок на додану вартість: сутність та значення. Методика включення податку до ціни товарів, послуг, робіт. Визначення бази оподаткування. Ставки, суб'єкти податку. Порядок та строк сплати до бюджету. Акцизний податок як форма непрямиго оподаткування. Платники акцизного збору, визначення його суми. Пільги акцизному оподаткуванню, порядок і строки сплати акцизного податку до бюджету. Податок на прибуток підприємств, його роль і місце в податковій системі. Платники, об'єкт оподаткування, ставка податку. Податок з доходів фізичних осіб. База оподаткування. Побудова шкали ставок оподаткування. Пільги. Спрощена система оподаткування. Єдиний податок. Мито як джерело доходів бюджету. платники і ставки мита. порядок перерахування мита до бюджету.

Тема 7. Державні цільові фонди. Сутність та необхідність державних цільових фондів. Єдиний соціальний внесок. Пенсійний фонд України. Функції та порядок формування доходів і видатків Фонд соціального страхування на випадок безробіття, його призначення, джерела формування і напрями використання. Фонд соціального страхування.

Тема 8. Місцеві фінанси. Сутність місцевих фінансів. Децентралізація та реформування місцевих фінансів Місцеві бюджети, їх доходи і видатки. Міжбюджетні трансферти в Україні. Місцеві податки і збори, їх роль в формуванні доходів місцевих бюджетів. Плата за землю як загальнодержавний податок, що формує кошти місцевого бюджету.

Тема 9. Міжнародні фінанси. Сутність та функції міжнародних фінансів. Роль фінансів у розвитку міждержавних зв'язків. Особливості фінансів зовнішньоекономічної діяльності. Платіжний баланс України: сутність та значення. Структура платіжного балансу. Міжнародні фінансово-кредитні інститути. Порядок їх формування та використання. Сучасний взаємозв'язок України з міжнародними фінансовими інститутами, зовнішнє фінансування та інвестування економіки України. Міжнародні організації (ООН, Європейський союз). Перспективи входження України до ЄС. Основи валютних розрахунків.

Тема 10. Фінанси суб'єктів господарювання. Поняття суб'єкта господарювання, ознаки його ідентифікації. Класифікація суб'єктів господарювання. Основи організації фінансів суб'єктів підприємництва (підприємств) реального сектора економіки. Основи організації фінансів суб'єктів підприємництва – фінансових установ. Фінансова діяльність підприємств-фізичних осіб.

2.2. Навчальна дисципліна «ОСНОВИ МИТНОЇ СПРАВИ»

Метою вивчення даної дисципліни є отримання студентами знань у сфері митної справи, методів та інструментів митно-тарифного регулювання міжнародних економічних відносин, організаційно-правових основ митної системи України, особливостей митної справи в країнах та економічних угрупованнях, що є основними торговими партнерами України.

Очікувані результати навчання, які повинні бути досягнуті здобувачами освіти після опанування навчальної дисципліни «Основи митної справи»:

Програмні результати навчання	Шифр ПРН
Розкрити загальну характеристика та історичні форми державної політики у сфері державної митної справи	ПР01
Визначати особливості функціонування сучасних світових та національних фінансових систем та їх структури.	ПР03
Охарактеризувати основні завдання фіскальної служби України в особі органів доходів та зборів, яка реалізується через митну політику України.	ПР04

Володіти методичним інструментарієм здійснення контрольних функцій у митній справі	ПР11
Знати види декларацій, які розрізняє Митний кодекс, перелічити документи, які надаються при проходженні процедури митного оформлення (окрім декларації) та порядок створення зон митного контролю.	ПР16
Знати теоретичні положення, правових інститутів і нормативного матеріалу щодо регламентації відносин пов'язаних із перетином громадянами митного кордону України, ввезенням та вивезенням ними товарів і транспортних засобів комерційного призначення через митний кордон, здійсненням митних формальностей, пов'язаних із таким переміщенням.	ПР22
Обґрунтовувати складові митних платежів, які виступають митна експертиза, оцінка митної вартості та контроль за кодуванням товарів з метою забезпечення повноти та правильності стягнення платежів до бюджету.	ПР24

Зміст навчальної дисципліни

Тема 1. Основи митної справи. Періодизація розвитку митної справи на території України. Суть і значення митної справи. Становлення та розвиток митних органів в Україні.

Тема 2. Митна політика держави. Економічний зміст та завдання митної політики держави. Функції митної політики. Форми та методи реалізації митної політики.

Тема 3. Державне регулювання зовнішньоекономічної діяльності. Розвиток системи міжнародного регулювання торгівельних відносин. Поняття та види зовнішньоекономічної діяльності. Види регулювання зовнішньоекономічної діяльності.

Тема 4. Тарифне регулювання зовнішньоекономічної діяльності. Економічна суть мита. Класифікація видів мита. Механізм нарахування і сплати мита. Тарифні пільги та преференції. Види митних зборів.

Тема 5. Економічна суть та особливості нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Україні. Класифікація та етапи розвитку нетарифного регулювання ЗЕД. Характеристика фінансово-економічних заходів нетарифного регулювання ЗЕД. Суть та класифікація адміністративних заходів. Особливості застосування технічних засобів нетарифного регулювання. Параметри митної характеристики товару. Порядок розрахунку митних платежів.

Тема 6. Класифікація та порядок застосування митних режимів в Україні. Поняття та функції митного режиму. Класифікація митних режимів. Характеристика окремих митних режимів в Україні.

Тема 7. Митна вартість та порядок її визначення. Економічний зміст митної вартості товарів. Функції митної вартості товарів. Методи визначення митної вартості товарів.

Тема 8. Порядок визначення окремих параметрів митної характеристики товару. Порядок визначення коду товару у митних цілях. Економічний зміст поняття «країна походження товару». Алгоритм визначення країни походження товару.

Тема 9. Порядок нарахування та стягнення митних платежів. Економічний зміст митних платежів, їх класифікація. Порядок розрахунку суми мита. Порядок обчислення акцизного податку у зед. Порядок визначення ПДВ у зед.

2.3. Навчальна дисципліна «ОЦІНОЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ»

Метою вивчення навчальної дисципліни є здобуття студентами теоретичних та практичних знань з загальної сучасної теорії та практики оцінки.

Очікувані результати навчання, які повинні бути досягнуті здобувачами освіти після опанування навчальної дисципліни «Оціночна діяльність»:

Програмні результати навчання	Шифр ПРН
-------------------------------	----------

Пояснити що таке оціночна діяльність як економічна категорія та вид діяльність, продемонструвати її зв'язок з іншими видами діяльності	ПР01
Назвати основні принципи та підходи до оцінки вартості майна та майнових прав й пояснити їх специфіку	ПР05
Застосовувати відповідні методи та моделі вартісної оцінки відповідно до специфіки оцінки різних видів майна	ПР06
Використовувати спеціалізоване інформаційне та програмне забезпечення для отримання та обробки даних у сфері оціночної діяльності, використовувати реєстри та бази даних в т.ч. спеціалізовані (Державний реєстр оцінювачів та суб'єктів оціночної діяльності, Єдиний реєстр об'єктів державної власності, Єдину базу даних звітів про оцінку, Державний земельний кадастр та ін.)	ПР10
Давати чітке визначення видам вартості майна, визначати вартість майна базовими методами в межах загальних методичних підходів, узгоджувати результати оцінки, що отримані різними методами використовуючи загальні принципи оцінки, складати звіт про проведення оцінки майна та доводити обґрунтованість своїх висновків про вартість майна.	ПР16
Окреслити можливості та основні вимоги до навчання за програмами базової підготовки та підвищення кваліфікації оцінювачів	ПР17
Використовувати термінологію з оціночної діяльності та використовувати її як професійну аргументацію для донесення інформації, ідей, проблем та способів їх вирішення до фахівців і нефахівців	ПР18
Застосовувати знання законодавства, основних нормативно-правових актів та довідкових матеріалів, чинних стандартів і технічних умов, інструкцій та інших нормативно-розпорядчих документів в професійній оціночній діяльності	ПР21
Перелічити права, обов'язки та окреслити відповідальність оцінювачів і суб'єктів оціночної діяльності	ПР22
Обґрунтовувати вибір стандартів та методів оцінки вартості об'єкта в залежності від виду майна та цілей оцінки, визначати вартість об'єкта та обмеження і межі застосування отриманого результату та розробляти рекомендації щодо її оптимізації з врахуванням соціальних, екологічних, етичних, економічних аспектів, що впливають на формування рішень	ПР25

Зміст навчальної дисципліни

Тема 1. Сутність та основи оціночної діяльності. Становлення та розвиток оціночної діяльності. Теоретичні основи оцінки майна. Напрями та спеціалізації оціночної діяльності. Обов'язковість оцінки майна (необхідність оцінки)

Тема 2. Регулювання оціночної діяльності. Державне регулювання оціночної діяльності. Саморегулювні організації оцінювачів. Регулювання майнових відносин цивільним законодавством України.

Тема 3. Професійна оціночна діяльність. Набуття права на заняття оціночною діяльністю. Права, обов'язки та відповідальність оцінювачів і суб'єктів оціночної діяльності. Професійна компетентність та етика поведінки.

Тема 4. Стандарти оціночної діяльності. Сутність стандартів оцінки. Національні стандарти оцінки.

Тема 5. Загальні принципи оцінювання об'єктів власності. Система оцінних принципів. Принципи, засновані на уявленні потенційного користувача (власника, інвестора). Принципи, що впливають із процесу експлуатації об'єкта оцінки. Принципи, що обумовлені дією ринкового середовища. Принцип найбільш ефективного використання.

Тема 6. Методичні підходи до оцінювання об'єктів власності. Сутність дохідного підходу, сфера його застосування. Характеристика порівняльного підходу. Загальна характеристика витратного підходу.

Тема 7. База оцінки та порядок визначення вартості. Загальні поняття ціни і вартості майна.

Ринкова і неринкова база оцінки. Фактори, що впливають на вартість майна та майнових прав

Тема 8. Процес оцінки вартості майна. Структура процесу оцінки. Методичні підходи до оцінки майна. Узгодження результатів, отриманих за допомогою різних підходів.

Тема 9. Оформлення результатів оцінки нерухомого майна. Загальні вимоги до змісту звіту. Форма і структура звіту про оцінку. Рекомендації до розділів звіту. Узгодження результатів оцінки.

Тема 5. Інформаційне забезпечення при оцінці майна та майнових прав

3. ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДО КОМПЛЕКСНОГО АТЕСТАЦІЙНОГО ЕКЗАМЕНУ

3.1. Навчальна дисципліна «Фінанси»

1. Сутність фінансів як економічної категорії та їх функції.
2. Фінансова система: поняття і загальна характеристика її сфер та ланок.
3. Поняття фінансових ресурсів та джерела їх формування.
4. Фінансова політика України на сучасному етапі.
5. Види, методи і форми фінансового контролю.
6. Система державних фінансів, їх призначення та роль
7. Сутність та функції державного бюджету.
8. Бюджетна система та бюджетний устрій.
9. Бюджетний дефіцит та джерела його фінансування.
10. Казначейська система виконання державного і місцевих бюджетів.
11. Соціально-економічна сутність податків та їх класифікація.
12. Податкова політика держави та основні напрями її реформування
13. Державний кредит: економічна сутність, види та форми.
14. Державний борг, механізм його формування та управління
15. Пенсійний фонд України, його функції, формування та використання.
16. Фонд соціального страхування України, його функції, формування та використання.
17. Фонд сприяння зайнятості населення, його функції, формування та використання.
18. Сутність місцевих фінансів, їхній склад і роль в умовах ринкових відносин.
19. Сутність фінансів підприємств та принципи їх організації.
20. Особливості фінансів підприємств різних форм власності та організаційно-правових форм.
21. Економічна природа, сутність, форми та види страхування.
22. Особливості страхового ринку України.
23. Сутність та необхідність функціонування фінансового ринку.
24. Склад та структура фінансового ринку.
25. Валютний ринок та валютні операції.
26. Ринок кредитних ресурсів.
27. Ринок цінних паперів.
28. Економічна природа і призначення міжнародних фінансів
29. Міжнародний фінансовий ринок. Міжнародні фінансові інститути.
30. Фондова біржа в Україні.

3.2. Навчальна дисципліна «Основи митної справи»

1. Джерела митної справи
2. Державна митна справа

3. Митна політика України
4. Структура митних органів України
5. Митна вартість товарів та методи її визначення
6. Метод визначення митної вартості за ціною договору – як основний метод визначення митної вартості товарів
7. Сутність, причини та необхідність використання нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності
8. Загальна характеристика видів нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності
9. Квотування та ліцензування в системі методів нетарифного регулювання
10. Антидемпінгові заходи та субсидування експорту як заходи нетарифного регулювання
11. Загальна характеристика митних платежів
12. Характеристика єдиного збору, що справляється у пунктах пропуску через державний кордон
13. Податок на додану вартість як важливий інструмент регулювання експортно-імпортних операцій
14. Характеристика акцизного податку – як інструменту регулювання зовнішньоекономічної діяльності
15. Економічна сутність плати за виконання митних формальностей митними органами поза місцем розташування митних органів
16. Система митної статистики
17. Загальна характеристика тарифного та нетарифного регулювання в митній справі
18. Економічна природа митного тарифу, його класифікація та функціональні завдання.
19. Ввізне мито - як податок на зовнішню торгівлю.
20. Специфіка використання експортного мита при регулюванні національного ринку.
21. Особливості нарахування митного тарифу в залежності від виду мита.
22. Застосування особливих видів мита як обмежувальних заходів.
23. Митні режими: сутність та види
24. Економічна сутність митних режимів експорту та реекспорту
25. Економічна сутність митних режимів імпорту та реімпорту
26. Українська класифікація товарів зовнішньоекономічної діяльності
27. Декларування товарів, діяльність митного брокера
28. Характеристика митного контролю, його форми та види
29. Економічна сутність, значення та види вантажної митної декларації
30. Характеристика процесу митного оформлення товарів

3.3. Навчальна дисципліна «Оціночна діяльність»

1. Зміст і напрями державного регулювання оціночної діяльності в Україні
2. Діяльність та функції Фонду державного майна України
3. Саморегульвні організації оцінювачів та особливості їх діяльності
4. Напрями та спеціалізації оціночної діяльності
5. Види оцінки та їх класифікація відповідно до законодавства про оцінку майна та оціночну діяльність.
6. Випадки обов'язкового проведення оцінки майна. Обмеження щодо проведення оцінки майна.
7. Професійна оціночна діяльність та її форми.
8. Права, обов'язки та відповідальність оцінювачів і суб'єктів оціночної діяльності
9. Зміст та еволюція стандартів оцінки
10. Класифікація майна, що може бути об'єктом оцінки.
11. Класифікація майнових прав, що можуть бути об'єктами оцінки.
12. Нерухомість як об'єкт оцінки
13. Земля як об'єкт оцінювання
14. Інтелектуальна власність як об'єкт оцінки
15. Ціна та вартість: сутність та порівняльна характеристика
16. База оцінки та порядок визначення вартості
17. Принцип корисності: приклади його застосування в практиці оцінки

18. Принцип попиту та пропозиції: приклади його застосування в практиці оцінки
19. Принцип заміщення: приклади його застосування в практиці оцінки
20. Принцип очікування: приклади його застосування в практиці оцінки
21. Принцип внеску (граничної продуктивності): приклади його застосування в практиці оцінки
22. Принцип найбільш ефективного використання: приклади його застосування в практиці оцінки
23. Етапи процесу оцінки нерухомості
24. Методичні підходи до оцінки об'єктів власності та їх основні засади
25. Визначення вартості майна та майнових прав з застосуванням витратного підходу
26. Визначення вартості майна та майнових прав і з застосуванням порівняльного підходу
27. Дохідний підхід до оцінки майна, сфера його застосування.
28. Договір на проведення оцінки майна
29. Звіт про оцінку майна: поняття, порядок складання та оформлення, вимоги до його змісту.
30. Інформаційне забезпечення при оцінці майна та майнових прав

4. СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ

4.1. Основна література

1. Аранчій. В. І., Дроботя Я. А. Міжнародні фінанси: навч. посіб. Полтава: ПДАА, 2019. 128 с.
2. Бедринець М.Д. Фінанси підприємств: [навч. посіб.] / М.Д. Бедринець, Л.П. Довгань. – К.: Центр учбової літератури, 2018. – 292 с
3. Безкровний О.В., Аранчій В.І., Лихопій В.І. Соціальне страхування: навч. посіб. [О.В. Полтавська державна аграрна академія. Полтава, 2016. 219 с.
4. Гребельник О. П. Митна справа. [текст] підручник. 4-те вид. оновл. та до-повн. / О. П. Гребельник – К.: Центр учбової літератури, 2014. – 472 с. [Електронний ресурс] / режим доступу: https://cul.com.ua/preview/mytna_spr.pdf
5. Калінеску, Т. В. Оцінювання майна [Текст] : навчальний посібник / Т. В. Калінеску, Ю. А. Романовський, О. Д. Кирилов. - К. : Центр учбової літератури, 2012. - 312 с.
6. Кремень О. І., Кремень В. М.. Фінанси. Навч. посіб. - К.: Центр учбової літератури, 2018. 416 с.
7. Куліков П. М. Діагностика стану підприємства : навч. посібн. / П. М. Куліков, О. Є. Попов, А. М. Котов. – Х. : Вид. ХНЕУ, 2011. – 228 с.
8. Кучеренко В.Р. та ін. Оцінка бізнесу та нерухомості/Кучеренко В.Р., Квач Я.П., Сментина Н.В., Улибіна В.О., Андрейченко А.В Навч. пос. — 2-ге видання. — Одеса: Асторопринт, 2013. — 235 с.
9. Методичні основи грошової оцінки земель в Україні: навчально-методичний посібник / В.Р.Кучеренко. - К. : ЦУЛ, 2011. ел. Опт. диск.
10. Митна справа: підруч. / [А. І. Крисоватий, С. Д. Герчаківський, О. Б. Дем'янюк та ін.]; за ред. А. І. Крисоватого. – Тернопіль: ВПЦ«Екон. думка ТНЕУ», 2014. – 540 с. [Електронний ресурс] / режим доступу: [http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/24587/1/ Митна справа.pdf](http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/24587/1/Митна_справа.pdf)
11. Оцінка та управління нерухомістю: навчальний посібник / [В. Р. Кучеренко, М. А. Заєць, О. В. Захарченко, Н. В. Сментина, В. О. Улибіна]. – Одеса: Видавництво ТОВ «Лерадрук», 2013. – 272 с.
12. Пазинич В. І. Оцінка об'єктів нерухомості. Навчальний посібник / В. І. Пазинич., 2019. – 434 с.
13. Перович Л. М. Кадастр нерухомості : навч. посібн. / Л. М. Перович, Ю. П. Губар. – Л. : Видавництво Львівської політехніки, 2010. – 296 с.
14. Платонов Б.О. Основи оціночної діяльності підручник. – К. : НАКККіМ, 2013. – 227 с

15. Финансовая система Китая. Учебник. Под ред. Иванова В.В., Покровской Н.В. Издательство Проспект, 2020. – 352 с.
16. Фінанси. Підручник / І.О. Лютий, С.Я. Боринець, З.С. Варналій, та ін.; за ред. д.е.н., проф. І.О. Лютого. – Київ : Видавництво Ліра-К, 2017. – 720 с.Бедринець М. Д., Довгань Л. П. Фінанси підприємств [текст] навч. посіб. / М. Д. Бедринець, Л. П. Довгань. – К. : Центр учбової літератури, 2018. – 292 с.

4.2. Законодавчі акти та нормативно-правові документи

1. Господарський кодекс України від 16.01.2003 №436-IV (з подальшими змінами і доповненнями) [Електронний ресурс] // Офіційний портал Верховної Ради України – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/436-15>
2. Житловий кодекс Української РСР від 30.06.1983 №5464-X (з подальшими змінами і доповненнями) [Електронний ресурс] // Офіційний портал Верховної Ради України – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/5464-10>
3. Закон України «Про банки та банківську діяльність» № 2121 – III від 07.12.2000 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2121-14>
4. Закон України «Про благоустрій населених пунктів» від 06.09.2005 №2807-IV (з подальшими змінами і доповненнями) [Електронний ресурс] // Офіційний портал Верховної Ради України — Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/2807-15>
5. Закон України «Про будівельні норми» від 05.11.2009 №1704- VI (з подальшими змінами і доповненнями) [Електронний ресурс] // Офіційний портал Верховної Ради України — Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/1704-17>
6. Закон України «Про валюту і валютні операції» 2473-VIII від 21.06.2018 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2473-18>
7. Закон України «Про Державний земельний кадастр» від 07.07.2011 №3613-VI (з подальшими змінами і доповненнями) [Електронний ресурс] // Офіційний портал Верховної Ради України — Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/3613-17>
8. Закон України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обмежень» від 01.07.2004 № 1952 – IV (з подальшими змінами і доповненнями) [Електронний ресурс] // Офіційний портал Верховної Ради України — Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1952-15>
9. Закон України «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності» від 11.09.2003 №1160- IV (з подальшими змінами і доповненнями) [Електронний ресурс] // Офіційний портал Верховної Ради України — Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1160-15>
10. Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність» (№ 959-XII від 16 квітня 1991 року, із змінами). [Електронний ресурс] / режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/959-12#Text>
11. Закон України «Про митний тариф» (№ 674-IX від 4 червня 2020 року). [Електронний ресурс] / режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/674-20#n11>
12. Закон України «Про основи містобудування» від 16.11.1992 № 2780-XII (з подальшими змінами і доповненнями) [Електронний ресурс] // Офіційний портал Верховної Ради України — Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2780-12>
13. Закон України «Про оцінку земель» від 11.12.2003 № 1378 –IV (з подальшими змінами і доповненнями) [Електронний ресурс] // Офіційний портал Верховної Ради України — Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1378-15>
14. Закон України «Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні» від 12.07.2001 №2658-III (з подальшими змінами і доповненнями) [Електронний ресурс] // Офіційний портал Верховної Ради України — Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2658-14>
15. Закон України «Про приватизацію державного житлового фонду» від 19.06.1992 №2482-XII (з подальшими змінами і доповненнями) [Електронний ресурс] // Офіційний портал

Верховної Ради України — Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2482-12>

16. Закон України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» №2664-111 від 12.07.2001 р.

17. Закон України «Про цінні папери та фондовий ринок» № 3480-IV від 23.02.2006 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3480-15>

18. Земельний кодекс України від 25.10.2001 №2768-III (з подальшими змінами і доповненнями) [Електронний ресурс] // Офіційний портал Верховної Ради України – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14> 13. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР (з подальшими змінами і доповненнями) [Електронний ресурс] // Офіційний портал Верховної Ради України – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>

19. Інструкція про безготівкові розрахунки в Україні в національній валюті : Постанова Правління НБУ № 22 від 21.01.2004 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/z0377-04>

20. Інструкція про порядок відкриття, використання і закриття рахунків у національній та іноземних валютах: Постанова Правління НБУ № 492 від 12.11.2003р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/z1172-03>

21. Конституція України. - К.: Преса України, 1997. - Ст. 85, 95, 96, 97, 98, 116, 119.

22. Митний кодекс України від 13.03.2012 р. № 4495-VI / Редакція від 03.12.2017 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4495-17>

23. Наказ Державного комітету України по земельних ресурсах «Про затвердження Порядку проведення експертної грошової оцінки земельних ділянок» від 09.01.2003 № 2 (з подальшими змінами і доповненнями) [Електронний ресурс] // Офіційний портал Верховної Ради України — Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0396-03>

24. Наказ Міністерства фінансів України «Про виконання митних формальностей відповідно до заявленого митного режиму» (№ 657 від 31 травня 2012 р.).

25. Наказ МФУ «Заповнення митних декларацій на бланку єдиного адміністративного документа». (№651 від 30.05.2012р.)

26. Наказ Фонду державного майна «Про затвердження Порядку ведення єдиної бази даних звітів про оцінку» від 17.05.2018 № 658 (з подальшими змінами і доповненнями) [Електронний ресурс] // Офіційний портал Верховної Ради України — Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0677-18>

27. Наказ Фонду державного майна та Державного комітету України з питань житлово-комунального господарства «Про затвердження Порядку визначення вартості відтворення чи заміщення земельних поліпшень - будинків, будівель та споруд малоповерхового житлового будівництва» від 23.12.2004 N 2929/227 (з подальшими змінами і доповненнями) [Електронний ресурс] // Офіційний портал Верховної Ради України — Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0054-05>

28. Податковий кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>

29. Положення про порядок формування обов'язкових резервів для банків України : Затверджено Постановою Правління НБУ № 91 від 16.03.2006 р. [Електронний ресурс]– Режим доступу: <http://zakon.nau.ua/doc/?code=z0312-06>

30. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Методики оцінки майна» від 10.12.2003 № 1891 (з подальшими змінами і доповненнями) [Електронний ресурс] // Офіційний портал Верховної Ради України — Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1891-2003-%D0%BF>

31. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Методики оцінки об'єктів оренди, Порядку викупу орендарем оборотних матеріальних засобів та Порядку надання в кредит орендареві коштів та цінних паперів» від 10.08.1995 р. № 629 (з подальшими змінами і доповненнями) [Електронний ресурс] // Офіційний портал Верховної Ради України — Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/629-95-%D0%BF>

32. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Національного стандарту N 2 «Оцінка нерухомого майна» від 28.10.2004 р. N 1442 (з подальшими змінами і

доповненнями) [Електронний ресурс] // Офіційний портал Верховної Ради України — Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1442-2004-%D0%BF>

33. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Національного стандарту N 1 «Загальні засади оцінки майна і майнових прав» від 10.09.2003 р. N 1440 (з подальшими змінами і доповненнями) [Електронний ресурс] // Офіційний портал Верховної Ради України — Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1440-2003-%D0%BF>

34. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку верифікації (перевірки достовірності) сертифікатів і декларацій про походження товару з України» (No 1029 від 09 грудня 2015 р.).

35. Постанова Кабінету Міністрів України Про експертну грошову оцінку земельних ділянок» від 11.10.2002 р. N 1531 (з подальшими змінами і доповненнями) [Електронний ресурс] // Офіційний портал Верховної Ради України — Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1531-2002-%D0%BF>

36. Постанова КМУ «Про затвердження положень про Державну податкову службу України та Державну митну службу України» (№ 227 від 6 березня 2019 р., із змінами). [Електронний ресурс] / режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/227-2019-%D0%BF#Text>

37. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV (з подальшими змінами і доповненнями) [Електронний ресурс] // Офіційний портал Верховної Ради України — Режим доступу: [http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/435-15/conv/page 23](http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/435-15/conv/page%2023). European Valuation Standards EVS-2016. 8-th edition. TEGoVA. Gillis nv / sa, 2016. 370 p. URL: <https://www.tegova.org/en/p4912ae3909e491600>

4.3. Інформаційні ресурси в мережі Інтернет

1. Офіційний сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс] / режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>
2. Офіційний сайт Всеукраїнської громадської організації «Всеукраїнська спілка експертів оцінювачів» (ВСЕО) [Електронний ресурс]. — Режим доступу: avtam_alan@ukr.net
3. Офіційний сайт Громадської організації «Асоціація спеціалістів банківської оцінки України» (АСБОУ) [Електронний ресурс]. — Режим доступу: www.Asbou.com.ua
4. Офіційний сайт Громадської організації «Всеукраїнська асоціація фахівців оцінки» (АФО) [Електронний ресурс]. — Режим доступу: www.afo.com.ua
5. Офіційний сайт Громадської організації «Всеукраїнська Спілка Оцінювачів» (ВСОУ) [Електронний ресурс]. — Режим доступу: www.sou.in.ua
6. Офіційний сайт Громадської організації «Всеукраїнське об'єднання «Українське товариство оцінювачів» (УТО) [Електронний ресурс]. — Режим доступу: www.uto.com.ua
7. Офіційний сайт Громадської організації «Союз експертів України» (СЕУ) [Електронний ресурс]. — Режим доступу: www.seu.in.ua
8. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: www.ukrstat.gov.ua
9. Офіційний сайт Державної служби України з питань геодезії, картографії та кадастру [Електронний ресурс]. — Режим доступу: land.gov.ua
10. Офіційний сайт Державної фіскальної служби України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://sfs.gov.ua/>
11. Офіційний сайт Державного казначейства України [Електронний ресурс] / режим доступу : www.treasure.gov.ua
12. Офіційний сайт Державної митної служби України [Електронний ресурс] / режим доступу: <https://customs.gov.ua>
13. Офіційний сайт Кабінету Міністрів України [Електронний ресурс] / режим доступу: <http://www.kmu.gov.ua>
14. Офіційний сайт Міністерства фінансів України [Електронний ресурс] / режим доступу: www.minfin.gov.ua

15. Офіційний сайт Міністерства юстиції України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://minjust.gov.ua/>
16. Офіційний сайт Міністерства економічного розвитку і торгівлі України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: www.me.gov.ua
17. Офіційний сайт Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг [Електронний ресурс]. — Режим доступу: nfr.gov.ua
18. Офіційний сайт Української міжбанківської Асоціації членів платіжних систем [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://ema.com.ua>
19. Офіційний сайт Фонду державного майна України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.spfu.gov.ua>